

RÖVID VÁLASZ*

Rövid válasz azokra a kérdésekre, illetve cikke-lyekre, melyeket – mihelyt az üldözések és az isteni igazság megvetése kezdenek elhatalmasodni – a jezsuiták és a római főpap összes csatlósai fel szoktak adni a keresztény embereknek, és amelyekre ezek akár akaratuk ellenére is válaszolni kényszerülnek

1. Hiszed-e, hogy egyetlen apostoli egyház van?

Válasz: Mivel az *egyház* szó a Szentírásban sok helyen szerepel, és általánosságban összejövotelt, tanácskozást, gyűlést stb. jelent, okkal hiszem, hogy az apostoli egyház az, amelyik az élő Isten háza és egyháza, az igazság oszlopa és erőssége 1Tim 3:15, *igen erős kősziklára fölépítettvén az apostoloknak és prófétáknak alapkövén, lévén a szegletkő maga Jézus Krisztus*; Máté 16:18; Eph. 2:20, fundamentuma és feje maga Jézus Krisztus. 1Kor. 3:11 etc. Mivel a szentek gyülekezetének mondják Eccl. 21:11; Psal. 88:6 és 149:1, őszintén hiszem, hogy meg kell különböztetni minden más gyülekezettől, mely a gonoszoké – erről beszél Dávid Ps. 25:5. Gyűlölöm a rosszak társaságát, és a gonoszokkal együtt nem ülök.

2. Hiszed-e, hogy ez a római egyház?

Válasz: Mivel a római egyház mindenben ellen-

téte a szentek gyülekezetének, közösségének vagy egyházának, szembehelyezkedik a szentek tanításával, és az Istennek járó tisztelettel a szent halottakat és képmásaikat övezi, továbbá mivel valóságos zsinagóga és a sátán laka, Act. 3:9, vérbő csábító és minden jámbor üldözője, Isten igéje alapján lehetetlennek tartom, hogy az apostoli egyháznak higgyük.

3. Hiszed-e, hogy ezen egyház feje Krisztus után a római pápa?

Válasz: Mivel sokan egy test vagyunk a Jézus Krisztusban, és ő a mi fejünk Rom 14:4; 1Kor 12:12; Ephes 4:4 etc., nem lehetséges, hogy ugyanazon a testen különféle fejek legyenek, amelyek magát a testet irányítják. Ezért anélkül, hogy ezzel Jézus Krisztust, egyházunk egyedüli fejét sérteném, nem hihetem, hogy a római pápa a szentek egyházának feje Krisztus után; csakis a római egyháznak, azaz a gonoszok egyházának lehet feje, amelyhez Krisztusnak semmi köze; ha ugyanis a római pápa igaz keresztény, a hitben és a Jézus Krisztus iránti szeretetben szilárd lenne, méltán tarthatnák Krisztus teste – azaz az egyház – tagjának (s nem pedig fejének); de mivel nem ilyen, sem feje, sem tagja a szentek egyházának vagy – ami ők szeretnének lenni – az apostoli egyháznak, hanem a rosszak egyházának feje és az istenkáromló gonosztevőké.

4. Hiszed-e, hogy a pápa Krisztus igazi földi helytartója?

Mivel Krisztus és apostolai sosem tanították, sőt még a szó sem szerepel sehol a Szentírásban,

nem hiszem, hogy a pápa igazi helytartó; inkább azt gondolom, hogy Krisztus fő ellenlábasa (azaz: Antikrisztus), aki nem átallja Krisztus minden parancsolatát és egész tanítását vakmerően kiforgatni, megváltoztatni, meggyalázni és megrontani, arra tanítván az embereket, hogy emberek parancsait és tanításait kövessék Máté 15:9; akit majd megsemmisít és elemészt az Úr Jézus Krisztus szájának lehelletével Ésa 11:4; 2Thessal 2:8.

5. Hiszed-e, hogy nem üdvözülhetünk a római egyházon kívül és a pápának való engedelmesség nélkül?

Mivel az Úr Jézus azt tanítja, hogy az üdvözülés és az örök élet csak az egyedül igaz Isten és az ő fiának, az Atya Isten egyszülöttjének megismerése által nyerhető el Ján 17:3; csak azok számára nyílik meg a mennyország, akik a mennyi Atya Isten akaratát cselekszik Máté 7:21. Mindezeket a római egyház különösen figyelmen kívül hagyja, egyrészt mivel nem akarja megismerni az egy igaz Atya Istent és fiát, Jézus Krisztust, hanem [...] a teremtményeket; másodszor mert Isten igazságosságát galádsággal bástyázza körül és Isten akarata helyett az emberek akaratára és parancsaira figyel. Istentelen dolognak tartom tehát azt hinni, hogy az üdvözülés a római egyháztól és a pápának való engedelmességtől függ.

6. Hiszed-e, hogy minden igaz, amit a római egyház előír a hit és az életvezetés dolgában, és hogy semmiképp sem tévedhet?

Úgy hiszem, semmi sem igaz abból, amit a római egyház előír a hit és az életvezetés dolgában; nagyon is képes tévedni és téved is mindenben, amit elrendel, amennyiben azok nem állnak prófétai és apostoli alapon. Leginkább pedig abban tévelyeg, hogy először is magát a hit fundamentumát forgatja ki. Másodszor, mivel saját tanai közül egyeseket előnyben részesít másokkal szemben. Harmadszor, mivel nem csak tévedésben tartja, de igen súlyos bűnök elkövetésére is rábírja az embereket, akik azért bálványokat szolgálnak.

8. Hiszed-e, hogy Luther és követői, akik azzal a hittel haltak meg vagy fognak meghalni ezután, amelyet írásaikban terjesztettek, kárhozatra jutnak?

Luther és társai kárhozatra jutásáról mi, halandók, semmi biztosat nem tudunk, hiszen minden ember Isten ítéletének van alávetve. [Mégis] inkább merem állítani, hogy Isten üdvösségre szánta őt, mint hogy kárhozatra, hiszen rajta keresztül Isten nem kevés világosságot adott nekünk, és feltárta az igazságról való tudás útját, mely tudást elsőként maga Luther terjesztett a pápák által keltett sűrű homály után.

9. Ugyanezt gondolod-e Kálvinról, Zwingliről, az anabaptistákról¹ és más eretnekekről, akik az egyház ítélete szerint kárhozatra jutnak?

Hiszem, hogy Kálvin, Zwingli és más hasonlók ugyanígy ítéltetnek meg, hiszen a római egyháznak, amely már maga is régen kárhozott Isten

ítélete szerint, nem áll hatalmában, hogy kárhozatra juttasson. Nem [gondolom], hogy Luther, Kálvin, Zwingli, és a többi ilyen hírben álló ember nem tévedhet és téved sok mindenben, hiszen az igazság apostoli tanítását sem tudták teljes épségében a római egyház sötét és romlott tévelygéséből kivezetni és talpra állítani. Mert bármennyire tanult és művelt emberek voltak is, nem voltak tévedhetetlenek – az ítéletet tehát Istenre hagyom, aki a szívek mélyét is megvizsgálja.

10. Kész vagy-e Luthert és összes társát az egyház előtt nyilvánosan elítélni?

Amennyiben a pápák utasításait és tanait követik Istent és az ő imádását, Áron öltözetét, a képmásokat, az úrvacsorát, a keresztelest és más hasonlókat illetően, és nem az apostoli igazság szerint cselekszenek, nem dicsérhetem őket; az Úr Jézus parancsa viszont megtiltja, hogy kárhoztassam őket vagy elhamarkodottan ítéljek felőlük Máté 7:1; Luk 6:37: *Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek; ne kárhoztassatok és nem kárhoztattok.* Hasonlóképpen Rom 14:4: *Te kicsoda vagy, hogy kárhoztatod a más szolgáját? Az ő tulajdon urának áll vagy esik.* Jakab 4:12: *Egy a törvényhozó, aki hatalmas megtartani és elveszíteni: kicsoda vagy te, hogy kárhoztatod a másikat?*

11. Hiszed-e, amiket a keresztény hit vall?

A római egyház hitéről (ha azt mondod kereszténynek) hosszasabban kellene értekezni; ha viszont Krisztus és az apostolok tanítását érted hit alatt, a legnagyobb mértékben hiszem.

12. Helyesled-e a katolikus egyház minden szertartását, hagyományát és előírását?

Mivel a katolikus egyház minden szertartása, hagyománya és előírása emberektől származik, és a legnagyobb mértékben ellentétes az Istentől származó szertartásokkal, hagyományokkal és előírásokkal, és ellentmond a Szentírás analógiájának,² nem tudom azokat helyeselni a keresztény hit kára és az Isten iránti tiszteleten esett sérelem nélkül. Hiába tisztelnek pedig engem, ha oly tudományokat tanítanak, amelyek embereknek parancsolatai. Máté 15:9.

13. Hiszed-e, hogy a katolikus egyháznak hatalmában áll böjtöt elrendelni, az ételtől eltiltani és ételt kiszolgáltatni, ünnepnapokat beiktatni, könyörgéseket és körmeneteket tartani?

Az Istentől rendelt és parancsolt böjtöket az egyház köteles megtartani, különösen melyekről az Úr szól Ésa 58:6. Azt sem tagadom, hogy ha a közérdek megkívánja, az egyház elrendelheti az általános böjtöt és a mindenfajta ételektől való tartózkodást, amilyen a niniveieknél volt Jónás 3:5 és 7; Dánielnél; 2Kir 12:16; Jósafátnál 2Kron 20:3; az izraelitáknál Judit 4:8; 1Makab 3:47; 2Makab 13:12 etc. Határozottan tagadom azonban, hogy közönséges körülmények között, azaz anélkül, hogy arra szükség lenne, el lehet rendelni az eledelektől való tartózkodást. Az Istentől elrendeltek (úgy mint a szombat, a húsvét, a pünkösöd és hasonló) kivételével a többi ünnepnap babonaság, akárcsak a szent halottak tisz-

telete, ezért nem is szólok róluk, hiszen minden alapot nélkülöznek.

14. Hiszed-e, hogy bűnt követnek el azok, akik vakmerő és galád módon elítélik az egyház rendelkezéseit?

Nem hiszem, hogy bűnt követnek el azok, akik jámbor hajlandóságból, megfontoltan és őszinte érzülettel elítélik a római egyház rendelkezéseit, mondván, hogy csak azokat helyeslik, melyek az Igétől nem idegenek.

15. Hiszed-e, hogy az engesztelő víz, a só és a növények, melyeket a római egyház használ, hatékonyak és hasznosak?

Mivel a vízhintésről, továbbá sóról és növényekről, melyeket a római egyház használ, az isteni iratok semmit sem szólnak, és az apostolok sem éltek ezekkel, egyszerűen hatástalanoknak, hiú babonaságnak gondolom ezeket mind az üdvösségre, mind az Isten imádatára nézve.

16. Hiszed-e, hogy az egyháznak hatalmában áll az Írást magyarázni, és hogy a Szentírás valódi értelme az, amelyet a katolikus egyház kizárólagosan helyesel?

Mivel az apostol szerint Kor. 12:14 Isten adományai, melyek a hit mértéke, a hit és az Atya Isten kegyelme [által] osztatnak szét; és ahogyan ugyanott (28.) szerepel: *Némelyeket rendelt az Isten az anyaszentegyházban először apostolokul, másodszor prófétákul, harmadszor tanítókul; azután csodatévő erőket, aztán gyógyításnak*

*ajándékait, gyámolókat, kormányokat, nyelvek nemeit és a beszédek magyarázatát. Azt hiszem, hogy nem annyira az Írás magyarázata, mint inkább eltorzítása áll a római egyház hatalmában, különösen mivel inkább ad az emberi hagyományra, mint a Szentírás tekintélyére; az Írás igazi értelme tehát nem az, amit a katolikusok vagy a római egyház állít róla, hanem a magyarázat és prófétálás erejének igazságában áll. Hiszen ahogy Pál is bizonyosságot tesz róla, 1Kor 14:5: *nagyobb a próféta, mint a nyelveken szóló, kivéve, ha megmagyarázza, hogy a gyülekezet épüljön.* Tehát nem az egyház magyarázza az Írást, hanem annak magyarázatából épül. Így a *próféta, aki álomlátó, beszéljen álmot; akinél pedig Isten igéje van, beszélje Isten igéjét igazán.* Jer. 23:28.*

17. Hiszed-e, hogy az egyháznak hét szentsége van, melyek közül a keresztelest, a papszentelést és a bérmálást nem lehet megismételni, és hogy magával a cselekvés elvégzésével üdvözítenek?

János tanítványait Pál ismételten megkeresztelte. ApCsel 19:5. Hiszem, hogy a papi felszentelést – ha azt egy istentelen gonosztevő rosszul végezte – megismételheti a püspök; de csak akkor, ha az, keresve az igazságot, melyet annakelőtte nem ismert, rálépett már a helyes útra, és igyekszik az igazsághoz eljutni. A pápista bérmálást, mivel semmit sem szól róla a Szentírás, üres babonának tartom – bárki, aki ezekre és hasonlókra bízva üdvét, az igazságtól teljesen eltávolodik, és nem ismeri az üdvösség útját.

18. Hiszed-e az egyháznak a szentségek körüli szertartásait és rendelkezéseit, vagy van olyan, ami nem tetszik a szentségek közül?

A római egyház szentségek körüli szertartásait és rendelkezéseit, magával a szentségek kiszolgáltatásának babonás pápista szokásával együtt helytelenítem. A válaszom tehát: mivel az Apostolok Cselekedeteiben nem találok sehol, hogy ezeket a szertartásokat és babonás ténykedéseket a keresztelés és az úrvacsora szentsége körül valaha is elvégezték volna, inkább ajánlom tehát követésre minden jámbor embernek az apostoli egyszerűséget, mint a pápista szertartások csillogását.

19. Hiszed-e, hogy a kereszteleetlenül meghalt csecsemők örökre elkárhoznak?

Nem hihetem, hogy az üdvösség teljes egészében a vízzel való keresztelésen múlik, hiszen Isten kegyelméből tartattunk meg és hitből a mi Urunk Jézus Krisztus által Eph. 2:8. Ha ugyanis igaz lenne az, hogy a kereszteleetlenül meghalt csecsemők örökre elkárhoznak, szükségképpen annak is igaznak kellene lennie, hogy a megkeresztelt csecsemők örökre üdvözülnek. Következésképpen soha senki nem kárhozna el, aki meg van kereszteleve, legyen bármily istentelen és bűnös is. Így tehát Isten kegyelmének és Jézus Krisztus vérének nem lenne semmi jelentősége, amiről most bizonyítom, hogy teljesen téves nézet. Először is mert mindenkinek cselekedetei szerint lesz fizetsége Máté 16:27; Ap-Csel 17:31; Róm 2:6: *ha a gyökér szent, az ágak*

*is azok; ahogyan természet szerint a haragnak fiai valánk, természet szerint Isten fiaivá lettünk, mint a szentek gyermekei és új teremtés Krisztusban Róm 11:16; Eph 2:3; Gal 6:15. Harmadszor mivel kicsinyeitek, akik nem tudnak most sem jót, sem gonoszt Deut 1:39, nincsenek alávetve annak, hogy az isteni törvény által kárhozatra juthatnak, hiszen – mivel járatlanok az igazság beszédiben Zsid 5:13 – nem szegik meg azt. Negyedszer, nincs szükségük hit és bűnhődés általi megtisztulásra, melyeknek jeleként vezették be az apostolok a vízzel való keresztelést, hiszen nem is tudják megvallani saját bűneiket és megígérni életük megjavítását szívük töredelmével, és az egészségesnek nincs is orvosra szüksége, ahogyan Jézus mondja Máté 9:12; Márk 2:12; Luk 5:31. Ötödször, mivel a kisdedek, akiknek angyalai mindenkor látják a mennyei Atya Isten arcát Máté 18:10, önmaguk miatt kedvesek Istennek, és komolyan figyelmeztet bennünket Isten, hogy mi is váljunk olyanná, mint ők, ha be akarunk menni a mennyek országába Máté 18:3. Hazugok tehát és hamis tanúk azok, akik elhamarkodottan és meggondolatlanul azt állítják, hogy a kisdedek, akik még nem tudják a különbséget jó és rossz között, elkárhozhatnak, és maga az isteni igazság tanulsága és az isteni törvény szava ellen beszélnek. A kárhozat [veszélye] ugyanis csak azokat figyelmezteti, akik szembeszegülnek a törvénnyel és semmibe veszik Pál intését: Róm 5:14: *a halál uralkodott Ádámtól Mózesig azokon is, akik nem az Ádám esetének hasonlatossága szerint vétkeztek* és Ephes 2:3 ter-*

*mészert szerint haragnak fiai valánk, és nem a kisdedekhez, hanem a felnőt népekhez voltunk hasonlók. Az apostol azokról a népekről beszél, melyeknek idegen Isten igéje és Izrael nemzetsége, és amelyek nem kevésbé bünösök, mint maguk a zsidók, akik a törvény alatt állnak. Hasonlóképpen Ter 8:21 az ember szívének gondolatja gonosz az ő ifjúságától fogva és Zsolt 50:7 bünben melengetett engem az anyám etc. Nem az eredendő bünről, hanem a bünre való hajlamról mondanak példázatok azoknak, akik elérték az életkort, mikor megszeghetik a törvényt. Hasonló ehhez 1Tim 3:15 [...] és Zsolt 57:4: *Eltértek a gonoszok fogantatásuk óta; tévelyegnek a hazugok anyjuk méhétől kezdve.* Hogy miképpen okíthatja a Szentírás a kisdedeket, és a gonoszok hogyan tévelyedhetnek el az anyjuk méhétől kezdve és beszélhetnek hazugságokat, arra nézve vizsgálj meg a Szentírás szó szerinti és allegorikus értelmét.³*

20. Hiszed-e, hogy bizonyos tettek hit nélkül is elegendőek az üdvözülésre?

Hiszem, hogy az igazat minden tette, amit az isteni törvény parancsolata alapján cselekszik, üdvösségre vezet, hiszen amiképpen igazságos az Isten, úgy az igaz tetteket is megjutalmazza Zsid 11:6; mindenik a maga jutalmát veszi a maga munkája szerint 1Kor 3:8 és *ki-ki megjutalmaztatik aszerint, amiket e testben cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* 2Kor 5:10. Vannak viszont bizonyos babonás cselekedetek, amelyeket a római egyház vezetett be és amelyekkel ostoba és

hiú emberek kiérdemelni reménylik a mennyországot. Ezeknek alapja nem a Szentírás analógiája, hanem babonás emberi szokásokban keresendő. Nem hiszem, hogy ezekkel ki lehetne érdemelni az üdvösséget, hiszen Isten előtt fertelmesek, és a jámbor lelkektől teljesen idegenek.

21. Hiszed-e, hogy az igazak tetteikkel érdemlik ki az üdvösséget?

Hit nélkül lehetetlen tetszeni Istennek. Ugyanis *aki Isten elé járul, hinnie kell, hogy Ő létezik, és hogy megjutalmazza azokat, akik őt keresik.* Zsid 11:6. Hiszem, hogy nincs olyan cselekedet, amely hit nélkül elég lenne az elégtételhez és az üdvösséghez, hiszen minden, *ami pedig hitből nincs, bűn az.* Róm 14:23.

22. Hiszed-e és helyesled-e a tridenti zsinat⁴ által kiadott összes hitcikkelyt?

Mivel a tridenti zsinat hitcikkelyei nincsenek összhangban a saját véleményemmel, nem hihetem és helyeselhetem őket, különösen mivel tudom, hogy azok hasonlatosak a többi zsinat határozataihoz.

23. Hiszed-e, hogy a misén Krisztus feláldoztatik az élőkért és holtakért?

Mivel Pál tanúsága szerint *egyetlen áldozatával örökre tökéletessé tette a megszentelteket* Zsid 10:14, nem hihetem igaz lelkiismerettel, hogy ezt az áldozatot újból és újból meg lehet ismételni a misén, akkor ugyanis naponta és óránként meg kellene halnia; Pál azonban bizonyosságot tesz

róla: *többé meg nem hal; a halál többé rajta nem uralkodik.* Róm 6:9.

24. Hiszed-e, hogy Krisztus valóságosan, lényege szerint és ténylegesen jelen van az oltáriszentségben?

Mivel egyik hitcikkelyünk alapján hisszük és valljuk, hogy Krisztus felment a mennybe, valóságosan, lényege szerint és ténylegesen leült Isten jobbján, és onnan addig nem fog visszajönni, míg el nem jön mindenek helyreállításának és újjáteremtésének ideje. Ahogy Péter mondja: *Kit az égnek kell magába fogadnia.* ApCsel 3:21. Nem hihetjük továbbá, hogy valami titkos és láthatatlan módon visszajött, mikor az angyalok egyértelműen azt mondják róla: *akképpen jő el, amiképpen láttátok őt felmenni a mennybe.* ApCsel 1:11. Tehát nem kell Krisztust keresni a szentélyekben, a sivatagban, az oltáriszentségben vagy más hasonló helyeken. Mert hamis Krisztusok és hamis próféták támadnak. Máté 24:23.

25. Hiszed-e, hogy a szentség egy színe alatt ugyanannyit kapsz, mint két szín alatt?

Ami a pápista babonát illeti, arról hiszem, hogy éppen annyit ér az oltáriszentség egyik színe, mint mindkettő. Ami viszont Isten igazságát illeti, őszintén hiszem és vallom, hogy semmiképpen sem lehetséges nem szolgáltatni ki az egyik színt az úrvacsorán Krisztusnak – akinek útmutatása alapján az úrvacsorát vesszük – sérelme nélkül; a kenyeret és a bort ugyanis az Úr

halálára és eljövételére való emlékeztetőül kapjuk és vesszük magunkhoz.

26. Hiszed-e, hogy a kenyér és a bor szubsztanciája⁵ a felszentelés által testté és vérré válik?

A kenyér és a bor testté és vérré változásáról sehol sem olvastam, és azt sem találom, hogy Jézus erre tanította volna apostolait; úgy ítélem tehát és a lehető legőszintébben hiszem, hogy ez nem több, mint pápista babona és mulatság, amelyet minden jámbor léleknek kerülnie kell.

27. Hiszed-e, hogy a két szín alatti úrvacsoravétel szükséges az üdvösséghez?

Míg az Úr eljön, szükségesnek tartom az igazi, két szín alatti úrvacsorát az Úr halálának emlékére; a babonás pápista szokást pedig elítélem.

28. Hiszed-e, hogy az egyház abban bűnös, hogy egy szín alatt szolgáltatja ki az úrvacsorát vagy bizonyos körülmények között akkor is vétkezne, ha két szín alatt szolgáltatná ki?

Mivel a római egyház fenntartja a jogot, hogy bármit elrendeljen és megtegyen, így – részben vagy egészben – vétkeznie is szabad bizonyos körülmények által, saját kárhozátára és pusztulására.

29. Úgy ítéled-e, hogy csupán az egyház gyakorlata és általános szokása vagy Krisztus parancsa ellen is vétének azok, akik az úrvacsorai szentséget egy szín alatt szolgáltatják ki?

Úgy gondolom, sőt hiszem, hogy nem annyira a római egyház gyakorlata és általános szokása, mint inkább Krisztus parancsa ellen vétének azok, akik az úrvacsorai szentséget egy szín alatt, a másik nélkül szolgáltatják ki.

30. Hiszed-e, hogy ezen élet után a purgatórium van, amelyben a lelkek megtisztulnak bűneiktől?

A purgatóriumról, amelyben a lelkek ezen élet után megtisztulnak, csak profán írásokban olvastam, különösen Vergilius Aeneisében, ahonnan szerintem az egész pápista mulatság ered.

31. Hiszed-e, hogy az élők könyörgései azokért, akik így a purgatóriumba kerültek, igazán használnak nekik és szenvedéseiken könnyítenek?

A példabeszédből, amely a gazdagról és Lázár-ról szól, tudjuk, hogy azokon, kik ily módon a pokolra vagy – ahogy ők mondják – a purgatóriumba kerültek, semmilyen módon nem lehet segíteni. Azt gondolom azonban, hogy a gazdag tanácsát igenis követni kell, nehogy ők is a kínzítás helyére kerüljenek, mint ő. Luk 16:28.

32. Hiszed-e, hogy a szent halottakat segítségül hívni és tisztelni kell?

Mivel csak az Istennek, mindenek teremőjének jár, hogy imádjuk és segítségül hívjuk, nem lehet azt az Atya Isten sérelme nélkül a szent halottakra átruházni, különösen mivel azok nem képesek segítséget hozni annak, aki kéri [...]; az élők dicséretre méltó tetteit tisztelet kell övezze.

33. Hiszed-e, hogy a szentek relikviáit és képmásait tisztelni kell?

Mivel Isten megtiltotta népének, hogy képmásokat tiszteljen, sőt azt is, hogy ilyeneket készítsen Exod. 20:4; Deut. 4:15, nem csak a képmások tiszteletét vetem meg, hanem magukat a szentek képmásait is mint olyanokat, melyek az Isten imadására nézve ártalmasak.

34. Hiszed-e, hogy Istent gyalázzák azok, akik a szenteket segítségül hívják, képmásaikat tisztelik és imádják?

Mivel a 49. Zsoltár azt mondja: *És hívj segítségül engem a nyomorúság idején, én megszabadítlak téged és te dicsőítesz engem, Zsolt 49:15*, hiszem, hogy gyalázzák Istent, akik a szenteket segítségül hívják, képmásaikat tisztelik és imádják.

35. Hiszed-e, hogy a bűnbocsánatok, melyeket a pápa adott, bizonyosan használnak?

Hiszem, hogy a bűnbocsánatok, melyeket a pápa adott, magának a pápának bizonyosan használnak kincsek gyűjtésére, akárcsak a kereskedőknek a fizetség. Azoknak viszont, akik ezt rengeteg fáradság és arany árán megvásárolják, gondolván, hogy ettől üdvözülnek, haszontalanok és kárhozatosnak hiszem és állítom.

36. Mit hiszel és gondolsz a bérmálásról, a szent olajról, a fülbegyónásról, az inklúzióról,⁶ a szentség őrzéséről és körülhordásáról, a szerzetesi rendről, a papi nőtlenségről, a prédikátorok és

eretnekek esküjéről? Szüksége van-e ezekre az egyháznak?

A bérválást, az olaj használatát, a fülbe-
gyónást, az inklúziót, a szentség őrzését és körül-
hordását, a szerzetesi rendet, a papi nőtlenséget és
a hasonló dolgokat babonaságnak gondolom, me-
lyek a Sátántól erednek, és a pápa gondolta ki és
vezette be őket. Úgy vélem, hogy a jámboroknak
el kell kerülniük ezeket mint jelentőség nélküli,
hiú és istentelen dolgokat.

37. Megtagadsz-e esküvel minden eretnekséget
és a szent evangéliummal szembeni erőszakot, és
engedelmességet ígérsz-e a pápának a hit és
életvezetés összes dolgában?

Minden istentelen eretnekséget esküvel taga-
dok, amely ellenkezik a Szentírással és a pró-
féták, evangélisták és apostolok tanításaival – ez
nem vonatkozik a római egyház határozataira és
rendeleteire. Engedelmességet fogadok (ameny-
nyire tőlem telik) a hit és életvezetés összes dol-
gában, nem a pápának, hanem a halhatatlan Isten-
nek, akié a dicsőség, a tisztelet, a hatalom [...] Jézus Krisztus a mi urunk által örökkön örökké.
Ámen.

1597. 24. Szeptember.

Ps. 119 Mentsd meg, Uram, a lelkemet a hazug
ajaktól és a csalárd nyelvtől!

FORDÍTOTTA SZALAI JUDIT